

„Nie umiera ten, kto trwa w pamięci żywych”
Ksiądz Jan Twardowski

Żegnamy dr Halinę Duczmal – Pacowską bohaterkę tajnego nauczania na ziemi garwolińskiej. W sobotę 6 marca 2021r., w wieku 98 lat odeszła cicho, spokojnie, bez rozgłosu, tak jak żyła Pani Halina Duczmal – Pacowska.

Pani dr Halina Duczmal – Pacowska urodziła się w 1923 r. w Krotoszynie. Ojciec, Jan Duczmal ukończył farmację i pracował w aptece w Szwajcarii, a po odzyskaniu niepodległości wrócił do Polski i został nauczycielem chemii, fizyki, a także biologii w krotoszyńskim gimnazjum. Bardzo dbał o wykształcenie swojej córki Haliny. Jej edukację wówczas 16 – letniej gimnazjalistki przerwał wybuch wojny 1939r. Wraz z rodziną została przesiedlona do Rudy Talubskiej koło Garwolina. Dzięki pomocy mieszkańców, a szczególnie kierownika szkoły w Rudzie Talubskiej Pana Bolesława Jóźwickiego, rodzina Pani Haliny i wiele innych rodzin wysiedlonych z poznańskiego miało gdzie mieszkać i co jeść. Ojciec Pani Haliny, Jan Duczmal już po świętach Bożego Narodzenia w 1939r. zaczął organizować tajne nauczanie na poziomie gimnazjalnym. Uczył fizyki, chemii, biologii, matematyki oraz łaciny. Pani Halina również była uczennicą tajnych kompletów, aby w 1941 zdać konspiracyjną maturę w Liceum Ogólnokształcącym im.

Józefa Piłsudskiego w Garwolinie, zorganizowaną przez miejscowy Oddział Tajnej Organizacji Nauczycielskiej. Pan Jan Duczmal współpracował z TON, od zawsze należał do ZNP. Po zdaniu matury, na prośbę ojca Pani Halina stała się nauczycielką tajnego nauczania, uczyła polskiego, historii, geografii i łaciny. Jako przedwojenna harcerka zdawała sobie sprawę, że musi stanąć na wysokości zadania. Jej lekcje wizytował Jan Cink, wizytator tajnego nauczania z garwolińskiego Oddziału TON. Pani Halina uczyła w Rudzie Talubskiej aż do zakończenia wojny.

Wraz z zakończeniem wojny w 1945r. Państwo Duczmal wrócili do Krotoszyna. Ojciec Pani Haliny podjął pracę w gimnazjum, a Pani Halina rozpoczęła studia na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na kierunku geografia. To był trudny czas dla polskiej inteligencji. Ojciec pani Haliny był wielokrotnie szykanowany, nie wytrzymał takiej presji i zmarł na zawał w 1949 r. Pogrzeb Pana Jana Duczmala przeobraził się w miejską manifestację. Po studiach pani Halina zaczęła uczyć geografii w krotoszyńskim gimnazjum. Ona również była bacznie obserwowana przez ówczesną władzę. Czuła się osaczona i już nie widziała dla siebie przyszłości w zawodzie nauczycielskim w PRL. Przeniosła się do Warszawy i rozpoczęła pracę najpierw w Państwowym Instytucie Geologicznym, a potem w Muzeum Ziemi PAN, gdzie napisała pracę doktorską.

Pani Halina przez całe swoje życie miała liczne pasje. Uprawiała m.in. amatorsko malarstwo, któremu na emeryturze mogła oddać się już w pełni. Zorganizowała warsztaty w Sekcji Plastycznej Uniwersytetu Trzeciego Wieku, a prace zaczęła prezentować w utworzonym w swoim mieszkaniu na Służewcu w 1988 r. Najmniejszym Muzeum Świata, o którym powstało

już wiele artykułów, audycji radiowych i telewizyjnych (są dostępne w Internecie). Praca „Pani Cogito – dr Halina Duczmal - Pacowska” o tajnym nauczaniu w Rudzie Talubskiej, napisana przez Karolinę Michalec, uczennicę

I LO im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Garwolinie, zdobyła wyróżnienie w VIII Ogólnopolskim Konkursie Literackim „Płynąć pod prąd”.

Pomimo drastycznych przeżyć czasu okupacji, swoim życiem niekiedy dramatycznym, pokazywała, ile jest wart dla człowieka drugi człowiek, jakim jest dla niego darem jego przyjaźń, jego więź i spotkanie z nim. Pokazała co jest miarą człowieczeństwa.

Wielokrotnie uczestniczyła w uroczystościach z okazji rocznic TON, zarówno w Garwolinie, jak i w Warszawie.

Jeszcze nie tak dawno, we wrześniu 2020r. odwiedziłam Panią Halinę, aby przekazać w imieniu Związku Nauczycielstwa Polskiego list gratulacyjny w związku z obchodami 80 rocznicy TON. Jak zawsze, Pani Halina była uśmiechnięta, pogodna, pełna życia i nowych pomysłów. Wspominałyśmy nauczycieli pracujących w Rudzie Talubskiej, trudne czasy okupacji, ale również rozmawiałyśmy o czasach obecnych. Każde spotkania z Nią to pasjonujące, niezapomniane, żywe lekcje historii i optymizmu.

I tak ją zapamiętamy: jako osobę aktywną, szczerą w swoich wypowiedziach i działaniach, autentyczną, która pociągała za sobą kolejnych ludzi, dbającą o pamięć o takich jak ona, zwyczajnych, a zarazem niezwykłych ludzi.

Ostatnie pożegnanie Pani Haliny Duczmal odbędzie się 14 maja 2021r. o godz.11.00 w Bazylice św. Jana Chrzciciela w Krotoszynie.

Halina Poszytek

Prezes Oddziału ZNP w Garwolinie